

**Venerabilis Bedæ Presbyteri Anglo-Saxonis, Doctoris
Ecclesiæ Vere Illuminati Opera Theologica, Moralia,
Historica, Philosophica, Mathematica & Rhetorica,
quotquot hucusque haberi potuerunt omnia**

In Vetus Et Novum Testamentum, Salvberrimis In Moysis Pentatevchvm,
Tobiam & Iobum, Libros Regum, Davidis Pasalmos, Parabolas Salomonis &
Cantica, Prophetas &c. explanationibus & Quæstionibus enodata:
Moralibus doctrinis & expositionibus in quatuor Evangelistarum Evangelia
illustrata: facundissimis ...

Continens Doctissimas Svper Varios Veteris Testamenti Libros
Quæstiones, Et Commentaria In Psalmos Davidis - Vna Cvm Vocabvlorvm
Psalterii Expositione: De Templo Salomonis, Et Sex Dierum Creatione:
Commentarivm Item In Boethii Librvm De Sanctissima Trinitate, Aliosqve
Piissimos Tractatvs De ...

Beda <Heiliger>

Coloniæ Agrippinæ, 1688

Quæstiones variarum liber.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72069](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72069)

ſuo præparet, quia converſio peccatorum prædicatori primò imputatur, poſtea verò converſus. Panem ſibi præparat, cum in bonis operibus ſemetipſum exercens, ut hæres patriæ cœleſtis fiat, obtinet. Quod autem ait Helias, *Hydris farina non deficiet, nec lecythis minuetur uſque in diem, in qua daturus eſt Dominus pluviam ſuper terram*: illud ſignificat, quòd fides ab electorum cordibus bonaque opera non deficiunt, uſque dum Dominus ad iudicium cum omnibus Sanctis ſuis veniat.

CAPUT XVI.

Helifeus Naaman Syrum à lepra mundat.

Helifeus Chriſtum figuravit, Naaman verò populum gentium. Multi leproſi erant in Iſraël, & nemo eorum mundatus eſt, niſi Naaman Syrus: quia veniente Chriſto in carne & Judæi & gentes lepra peccatorum ſuorum circumdati erant. Sed Judæis in iniquitate ſua permanentibus gentes à lepra peccatorum ſuorum mundatæ ſunt. Præcepit ergo Helifeus Naaman dicens: *Vade & lava te ſepties in Iordane, & recipiet ſanctitatem caro tua, & mundaberis. Et abiit, & lavit, & facta eſt caro eius ſicut caro pueri parvuli, & mundatus eſt à lepra.* Aqua Jordans baptiſmum figurabat, eò quòd in ea Chriſtus baptizatus ſit. Naaman aquis Jordans ablutus eſt, & à lepra mundatus: quia populus gentium aqua ſacri baptiſmatis à lepra peccatorum ſuorum eſt purgatus. Septena verò ejus lavatio ſeptiformem Spiritum ſanctum figuravit, per cujus operationem remiſſio peccatorum in baptiſmo datur: quia ſicut corpus viſibiliter aquis baptiſmatis, ita anima inviſibiliter per operationem Spiritus ſancti à peccatis omnibus emundatur. Giezi autem, qui pretium ſanctitatis à Naaman percepit, lepramque ejus hæreditavit, eos deſignat, qui doctrinam ſuæ prædicationis hominibus vendunt, quos Dominus in Evangelio non paſtores, ſed mercenarios vocat. Helifeus igitur ſanctitatem contulit, & Giezi pretium accepit: quia ab eis, quos divina miſericordia ſalvat, perverſi doctores pretium ſanctitatis exigunt: & ideo hæredes lepræ eorum efficiuntur, quia in malis, quæ iſti per gratiam Dei contempſerunt, permanentes, damnationem ſibi perpetuam adquireunt. Naaman iſte Syrus, qui interpretatur fidelis virtus eorum, cor populi demonſtrat nationum, quondam per fidei ſcelerumque lepram maculoſum, ſed per ſacramentum baptiſmatis ab omni mentis & corporis feditate purgatum. Qui captæ conſilio puella, hoc eſt, inſpirationis ſupernæ gratiæ, quam Judæis conſervare non valentibus gentes rapuere, ſalutem ſperare commonitus, ſepties lavare jubetur, quia nimirum ſolum baptiſmi genus, quod ex Spiritu ſancto regenerat, ſalvat. Unde jure caro ejus poſt lavacrum velut caro pueri parvi apparuiſſe memoratur, ſive quia cunctos in Chriſto baptizatos in unam parit gratia mater infantiam: ſeu magis ille ſit intelligendus puer, de quo dictum eſt, Parvulus natus eſt nobis, filius datus eſt nobis, cujus corpori per baptiſmum tota credentium ſoboles adunatur: & ut cuncta hic baptiſmi ſciens ſacramenta permonſtrata, in quo abrenunciare ſatanae fidem conſiteri præcipimur, negat ſe Naaman ultra diis alienis litaturum, ſoli per omnia Domino ſerviturus. Partem quoque terræ ſanctæ ſecum tollere gaudet, quia baptizatos oportet quoque domini corporis participatione confirmari. Merito igitur Naama, cujus dum aqua corpus abluitur, fide peccus imbuitur, id eſt, populus gentium Judæis lepræ contumaciæ ſqualentibus antefertur.

Quæſtionum in libros Regum finis.

VENERABILIS BEDÆ
PRESBYTERI, ALIQVOT QUÆ
STIONUM LIBER.

QUÆSTIO I.

De Stella & Magis.

Iurant quidam Magos, qui ad Dominum in carne natum ab Oriente venerunt, eumque oblati muneribus adoraverunt, nequaquam ipſos in eisdem muneribus myſteria illa nobiliſſima, quæ nunc ſancta Eccleſia ſublimiter intelligit, intellexiſſe, videlicet in auro regem, in thure Deum, in myrtha hominem ſuo tempore moriturum ac ſepeliendum: ſed plus in myſteriis quàm in conſcientiis profertentes, ea ſimpliciter, quæ in ſua patria pretioſiora naſcebantur, ei, quem adoraturi venerant, regi obtuliſſe pro munere. Sed ſi verba ipſorum diligenter penſamus, quia hi Hieroſolymam venientes dixerunt, *Vbi eſt, qui natus eſt Rex Iudæorum? vidimus enim ſtellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum*, longè aliter fuiſſe comperimus. Conſtat quippe illos hominem intellexiſſe eum, propter quod dicunt: *Vbi eſt, qui natus eſt*. Conſtat & regem, quod & ipſo verbo declarant. Conſtat & Deum credidiſſe, unde & conſequenter adiungunt: *Et venimus adorare eum*. Neque enim homines doctiſſimi eum, quem tantummodo hominem, regem ac non etiam Deum crederent, tam longè adoraturi venirent. Qui etiam hoc nobiliſſimè ac diviniſſimè de eo ſenſerunt, quod cum eſſet Rex Iudæorum, ad ſalvandas etiam gentes, quæ in ipſum credere, atque ad illum venire velent, eſſet idoneus, quod ſuo maxime adventu probaverunt & actu. Sed & de ſtella, quæ eis apparuit, quidam minus diligenter Scripturam intuentes, eam ab Oriente uſque ad viciniam Bethlehem ducem eis itineris exitiſſe dixerunt, uſque præviam. At ubi relicta viâ Bethlehem, ita ad Hieroſolymam ite & oculos deſlexerunt, diſparuiſſe ſtellam, quæ eos ducebat, donec rursus ab Hieroſolymis pedem reſerent ad Bethlehem. Quod nequaquam ita eſſe factum ipſa Evangelii veritas inquiſita demonſtrat, ſed potius in Oriente tantum eos ſtellam vidiffe, ſtatimque intellexiſſe, quia hæc ortum nati in Judæa regis ſignaret, de quo prædixerat Balaam: *Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget virga de Iſraël, & percutiet duces Moab*. Et ipſi enim cum eſſent aſtologi, diligenter ea, quæ de ſtella ſunt dicta, memoriæ commendaverant. Ideoque ſtatim, ut eam viderunt, venerunt in Judæam, in qua natum regem noverant, & præcipue ad regiam civitatem, ut ubi ejus nativitatem magis cognitam credebant, invenirent. Cumque teſtimoniis prophetiſis in Bethlehem illum natum cognoviſſent, mox illuc iter agentes ſtellam, quam in Oriente viderant, ducem habere meruerunt. Sic enim habes in Evangelio, primo dicentibus ipſis Magis: *Vbi eſt, qui natus eſt rex Iudæorum? vidimus enim ſtellam ejus in Oriente*. Neque enim dicebant, quia ab Oriente nos uſque ad hæc loca præviam perduxit. Deinde etiam Evangeliſta proteſtante de ipſis: *Qui cum audiſſent regem, abierunt, & ecce ſtella, quam viderant in Oriente, antecebat eos*. Neque enim vel ipſe ſcripſit, quòd alibi ſtellam, quam in Oriente tantum vidiſſent, donec audito rege ad Bethlehem iter dirigerent. De qua ſtella notandum, quia nequaquam eis Bethlehem venientibus in ſumma cœli altitudine inter cæteras ſtellas, ſed in vicinia terre viſa eſt. Cum enim dicat Evangeliſta: *Antecebat eos, uſque dum veniens ſtaret, ubi erat puer*, patentem inſinuat viciniam eam domui, in qua erat puer ſteſiſſe. Namque ſidera, quæ in ſummo ſunt cœlo locata, ubi ad centrum cœli pervenerint, quamvis ampliffima ſit civitas, unicuique domui ſupra verticem ſtante videntur.

QUÆ

QVÆSTIO II.

De eo, quod dicit Apostolus: *à Iudæis quinque quadragenas una minus accepi.*

Quod dicit Apostolus, *à Iudæis quinque quadragenas una minus accepi*, significat se ab eis quinque flagellatum, ita tamen ut nunquam vicibus quadraginta, sed semper una minus tricies & novies feriretur. Præceptum namque erat legis, ut cum delinquentem Judices verberarent, ita modum vindictæ temperarent, ut plagatum modus quadragenarium numerum minime transcendere, *ne sædè* (inquit) *laceratus coram te frater tuus jaceat.* Quod ita intelligendum, ab antiquis ita intellectum, testatur etiam pictura ejusdem libri, quam reverendissimus ac doctissimus Cudum, orientalium Anglorum antistes, veniens Româ, secum in Britanniam detulit, in quo videlicet libro omnes penè ipsius Apostoli passiones sive labores per loca opportuna erant depictæ. Ubi ita hic locus depictus est; quasi denudatus jaceret Apostolus laceratus flagris, lacrymisque perfusus. Superastaret autem ei tortor quadrifidum habens flagellum in manu, sed unam è si ipsis in manu sua retentam; tres verò reliquas solum ad feriendum habens exertas. Ubi pictoris sensus facillimè patet, quod idèdè ternis fidibus eum fecit verberare, ut inde plagarum quadragenarium numerum * completeret. Si enim quaternis fidibus percuteret, decies percutiens * sexaginta plagas faceret: si verò ternis tredecies feriret, unde quadraginta plagas implet. Itaque licebat quidem Judæis quadragies peccantem percutere, sed illi soli aliquid donantes de suo, ac misericordiam præstantes, unde quadragies Apostolum percutiebant. Quod autem ait idem Apostolus genere feminino quadragenas plagas se accepisse, utique significat, quas quinque vicibus una minus quadragenis perpassus. Pro quo verbo simpliciter in Græco dictum est *πεντακισσίδας τετρακισσίδας*: id est, quadraginta præter unam.

* Deest
negandi
particu-
la.
*quadra-
ginta
haud du-
bie est le-
gendum.

QVÆSTIO III.

De eo, quod ibidem dicit Apostolus: *Nocte & die in profundo maris fui.*

Quod ait idem Apostolus, *Nocte & die in profundo maris fui*: quosdam audivi asserentes, quod beatae memoriae Theodorus doctissimus vir, Archiepiscopus quondam gentis Anglorum, ita exposuerit, quia fuerit in Zizico quaedam fovea nimis alta, ad tormenta noxiorum parata, quæ ob altitudinem immensam profundum maris foret appellari, cujus cœnæ & obscuritatem Paulus inter alia innumera sustinuerit pro Christo. Verum si venerabilia Patrum scripta replicemus, patet profectò, quia nihil in his verbis aliud quam hoc, quod sonat, intelligere solebant, id est, quoniam Apostolus casu aliquo deveniens in profundum maris, ac die simul & nocte fluctibus circumseptus, post hæc ad aëra liberum terramque Deo gubernante redierit. Unde & inter miracula divina adscribunt, quod homo tanto tempore sub undis retentus, neque à circumpositis præfocari aquis, neque à belluis maris devorari potuerit. Denique non amplius Petrum super undas ambulantem nec demersum, quam Paulum sub undis ferentem nec necatum prædicant esse mirandum. Quod si in æriæque Apostoli tam dispari miraculo mysticum aliquid intelligere volumus, in promptu est, quod Paulus non solum tertio naufragus, sed etiam nocte ac die in profundo maris positus, atque ubique profectus ac liberatus à Domino, significat justos de cunctis periculis eruosos à Domino. Nec tantum de tentationibus extrinsecus ingruentibus salvandos, verum & si mortis ipsius videantur gurgite depressi, atque ab humanis rebus absconditi, nihilominus virtutis sui conditoris eos esse revocandos ad vitam. Porro Petrus super undas vento commotas liberis passibus incedens, sed ubi ob timorem mer-

gi cepit, dexterâ Christi erectis: significat eosdem electos omnia impiorum tentamina ac persecutiones, diabolico instinctu sibi illatas, fide invicta superare, & quasi pro nihilo contemnere, nec omnino posse seculi fluctibus immergi, qui præsens semper authoris sui completuntur auxilium. Qui si aliquando ut homines turbati cœperunt, mox eripiantur ab eo, quem sine intermissione solent invocare, dicentes: *Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo.*

QVÆSTIO IV.

De eo, quod idem dicit Apostolus: *Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus, &c.*

Quod dicit Apostolus, *Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus*: hunc habet sensum, Quod opus est vos ipsos vestras ultum ire injurias, qui nec corda hominum nosse, nec agnita illorum scelera tranquillo valetis animo judicare? Quin potius quod in vos peccatur, quasi fratribus & proximis ex corde remittite, ut & vobis vestra Deus peccata remittat, scientes quia si corrigi voluerint, eos socios bonorum habebitis. Sin alias, rectius divino iudicio, quod errare non potest, sicut nec irasci potest, quam vestro damnabuntur. *Mihi* (inquit) *vindictam reservate, & ego retribuam.* Et quia non solum mala improborum patienter sustinere, sed & bona illis nostra libenter impendere debemus, quibus sperari ad amorem nostrum redeant, & virtutem mansuetudinis ac patientiæ nostræ admirantes etiam imitari incipiant, relictisque ad virtutum opera convertantur, admonendo subjunxit: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus.* Caput enim illius mentem ejus dicit, quæ in cunctis actibus sive cogitationibus nostris quasi arcem & præsidium tenet. Carbones verò ignis flammam dilectionis appellat, de qua Dominus in Evangelio: *ignem* (inquit) *veni mittere in terram. & quid volo nisi ut ardeat?* Absit enim ut credamus, Apostolum vel Salomonem, de cuius proverbii hanc sententiam sumpsit, hoc nos docere voluisse, ut eo animo eaque intentione bona faciamus adversariis nostris, ut ipsi in his ingrati persistentes majora perpetuò tormentorum patiantur incendia. Sed hoc potius jubent, ut misericordiam facientes egentibus inimicis emolliamus fomentis beneficiorum tumorem ac duritiam cordis illorum, eosque ad redamando nos in Domino excitare adhibito dilectionis igne studeamus.

QVÆSTIO V.

De illo ejusdem Apostoli, *Vnusquisque in suo sensu abundet.*

Quod ait Apostolus, *Vnusquisque in suo sensu abundet*: nonnulli ita dictum putant, quasi diceret, Sufficit unicuique ad justitiam facere, quasi sibi optima videntur. Quod nequaquam ita intelligendum est. Quid enim si hæreticus est, putans se Catholicum esse, si quis malè convertatur, exillimans rectam esse viam veritatis, quam incedit, nunquid talis operatio sufficit illi ad opus justitiæ, per quod ad salutem perveniat, maxime cum non dicat Apostolus indicativo modo, Abundet, at imperativo: *Vnusquisque in suo sensu abundet?* Præcepit ergo, ut si sublimiora sacramentorum divinorum arcana capere nequimus, in his tamen, quæ veraciter credenda ac confitenda intelligimus & sentimus, humiliter ac devotè Domino serviamus. Sic etiam impletur quod iussit, ut unusquisque in suo sensu abundet, cum in eis, quæ à magnis doctoribus credenda vel agenda didicimus, abundanter bonis operibus insiltere curamus, quatenus per executionem eorum, quæ novimus, etiam ad agnitionem sublimiorum, quæ necdum novimus, mereamur attingere. Unde bene subiungit: *Si quid aliter sapitis, & hoc quoque vobis Deus revelabit, id est, Si bona, quæ nobis, per charitatem operamini, tribuet vobis divina gratia, ut si quid aliter quam decet*

sapitis,

sapientis, & hoc aliquando intelligatis. Sicut beato Cypriano contigisse perpicuum est, qui cum suis coepiscopis, qui erant in Africa, rebaptizandos esse hæreticos contra morem Ecclesiæ statuit. Sed quia in suo sensu, qui sibi reclusus videbatur, bonis abundare operibus studuit, mox corrigi meruit, atque ad universalem sanctorum Ecclesiæ normam spiritualium virorum institutione reduci.

QUÆSTIO VI.

De verbis David quibus Saul & Jonathan filium interfecit ploravit.

Quod interrogasti de verbis David, quibus Saul & Jonathan filium ejus interfecit plorabat, in quo ploratu etiam montibus Gelboe, in quibus interfecit sunt, maledicere videtur: quomodo conveniant tempori vel mysterio Dominicæ passionis, ita ut hæc (sicut scribis) per omnes Ecclesias quasi in memoriam ejusdem passionis in responso in sabbato sancto Paschæ dicantur, quasi rex impius, & pro suo scelere interemptus ab hostibus, morte potuerit figurare innocentem regis Christi, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Scire debes, quia veraciter Saul, qui postunctionem sacri chrisimatis, a quo & Christus Domini vocatus est, ab hostibus occidit meruit, mortem verò Christi, quam sine culpa subire dignatus est, insinuat. Unde benè Gelboe volutatio sive decursus interpretatur. Voltabantur enim in sorde peccatorum, juxta illud Proverbiorum, *Sus lota in volutabro lutis*: atque à rectitudine viæ salutaris aberrantes, jamjamque ad inferiora, i.e. hujus seculi desideria infida decurrebant, ob quorum desiderium regem cæli & terræ in mortem tradere non dubitabant. Propter quod merito eis opatur, ne rorem de cælo pluviamve suscipiant: quod hodie rebus ipsis videmus impletum in eo, quod eos gratia cælestis deserens, translata est ad plebem gentium. Quod etiam Elaias sub figura vineæ futurum illis ex persona Domini comminatus est, dicens: *Et nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem*. Quod est aperte dicere. Et Apollolis atque Apollolicis viris omnibus mandabo, ne illis ultra verbum vitæ prædicent, sed irrigatione verbi cælestis, quod à se protervi repulerunt indignos, in sua sterilitate vacuos ac perpetuo igne comburendos relinquunt. Nec tibi absurdum videri debet, ut mala reproborum acta boni aliquid significant, aut rursum bona iustorum opera in contraria significatione ponantur. Lege enim Moralia sancti Papæ Gregorii, ubi expoluit quomodo beatus Job maledixerit diei suo, dicens: *Pererat dies in quo natus sum, &c.* & videbis quia usitatissimum est in scripturis, ut & bona in malorum, & in significatione bonorum mala hominum gesta accipiantur. Denique Uriam fidelissimum regis David militem, ac piissimum atque innocentissimum ejus opera vel dicta, in mala significatione: & contra ipsum David in maximo suo scelere in bona accipiendum interpretatur. Alioquin si non & per mala bonum, & malum significari per bonum posset, nunquam liceret nigro atramento, sed semper lucido auro deberet scribi: quia *Deus lux est, & renebre in eo non sunt ulla*, nec rursum in titulis Psalmorum nomen Absalon & Doeg hominum reproborum nimio fulgente, sed solo atro colore deberet adscribi. Sicut ergo in paginis librorum quovis colore & mala possumus, & bona absque ulla reprehensione figurare: ita etiam in parte significationum per quælibet hominum gesta, & bona rectissime & mala possunt exprimi. Quamvis & multo sæpius contingat, & multo dulcius audiatur, bona per bona, & mala figurari per mala. Sicut autem in pictura parietum, neque obscurum Æthiopem candido, neque candidi corporis sive capilli Saxonem atro decet colore depingi: ita in retributione meritorum juxta suum quisque opus recipiet, & qualis erit actu, talis etiam parebit vultu in iudicio: neque omnino ad rem quid quisque figuravit, sed quid egerit, pertinabit.

Bedæ Tom. 8.

QUÆSTIO VII.

Quid sit in Psalmo, Ignitum eloquium tuum vehementer.

INTERIM quaesisti, quid sit in Psalmo: *Ignitum eloquium tuum vehementer*. Quod verbum & in Proverbiis positum est: *Omnis sermo Dei ignitus*. Scito ergo quod hoc verbum longè aliter quàm sonare videtur, accipiendum est. Ignitum namque solet dici, quod totum igne perfusum & impletum est: verbi gratia, sicut ferrum & æs mediis in ignibus liquefactum, imò igne plenissimum. In qua figura dictum est de Joseph, *Eloquium Domini ignivit eum*: i.e. ita ardore & flamma divinæ virtutis implevit, ut ipse totus spiritu Dei accentus, & quasi igne videretur esse perfusus. Quales erant qui dicebant: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas?* Quod verò eloquium Domini ignitum, vel sermo Dei ignitus asseveratur, illud tanquam igne examinatum debet accipi inftar auri vel alterius cujuslibet metalli, quod igne conflatum, si in se alienam atque inutilem non continet, & totum quicquid in eo residet, verum & perfectum, & omni vitiorum contagione purgatum est. Sic etenim eloquia Domini aeternorum in se bonorum fidem continentia, vera omnia sunt, & non otiosæ neque inutiliter constituta. Unde & Dominus ait: *Quia jota unum aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant*: ne quid illi esse quod non perfectum ac proprium sit asstimeretur. Ignitum igitur igne examinatum, sive igne purgatum intellige. Ex uno ergo Græco, quod est *πυρρόφωνος*, utrumque Latine & ignitum, & igne examinatum pro interpretum voluntate translatum est. Nam & ubi dictum est, *Eloquia Domini igne examinata*: in Græco idem unus sermo positus est *πυρρόφωνος*. Ex quo etiam verbo derivatum est, *igne nos examinasti*: quod quidam dixerunt, *Ignisti nos*. Ignitus est autem, sive igne examinatus omnis sermo Dei, quia per illuminationem sancti Spiritus sincera ac firma est veritate subnixus.

QUÆSTIO VIII.

De reductione arcæ Domini de domo Aminadab per regem David.

Congregavit autem rursum David omnes electos ex Israel triginta millia, & cætera, in historia beati regis & Prophetæ David, quæ arcam Dei reduxile narratur, humilitas approbata, superbia damnata, & temeritas vindicata monstratur. Quia & ipse David, qui coram arca Domini humiliter saltare non erubuit, nigra promissione filii Dei ex sua superbia nascituri suscipere meruit. Et conjunx, quæ eandem ejus humilitatem despexit, ejus semine fecundari non est merita, sed perpetua sterilitatis penas luit. Sacerdos quoque qui arcam Dei inconsiderata temeritate tetigit, aulus sui reatum immatura morte purgavit. Ubi intueri necesse est, quantum delinquit qui ad corpus Domini reus accesserit, si devotus ille sacerdos morte mulctatur, qui arcam illam, Domini videlicet corporis figuram, minori quàm debuit veneratione contempnit. Verim juxta allegoriam David Christum, arca Ecclesiam significat. Quæ vivit autem David arcam in suam civitatem adducere, sed causa interveniente contraria, ad tempus eam alibi divertit, ac sic deinceps quod multum desideraverat, explevit. Quia Dominus in carne apparens, Evangelium filiis Israel, suæ videlicet genti prædicavit, sed cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel salvus fieret. Sed ut hæc enucleatius per singula videamus, congregavit David omnes electos ex Israel triginta millia, quia Dominus Ecclesiam primitivam ex Israel instituit, non quidem omnem Israel, sed electos quosque sibi consocians. Non enim omnes qui ex Israel, hi sunt Israelitæ: sed filii promissionis deputantur in semine, qui triginta millia

N

esse

esse referuntur, i.e. fidei, operis & spei firmitate perfecti. Tria enim propter confessionem sanctæ Trinitatis ad fidem pertinent, decem propter decalogum legis ad opera, mille propter sui perfectionem ad spem vitæ æternæ, qua superius aliquid non est, sicut numerus millenario nullus major est. Et si enim decem millia, si triginta millia, si etiam mille millia dixeris: non ipsum mille numerando transcendes, sed vel per se vel per minores numeros sapius dicendo multiplicas. Tria ergo per decem multiplicas, ne fides sine operibus mortua sit: item triginta per mille multiplicas, ut fides quæ per dilectionem operatur, non alibi quàm in cælis retributionem speret. Electi igitur ex Israël, populos recte credentes, operantes, sperantes, inveniunt: viri autem Juda, qui erant cum David, ipsos Apostolos & doctores, qui lateri Christi quasi familiariter adherabant, indicent. Quo utroque stipatus exercitum Dominus, arcam adducere: i.e. Ecclesiam dilatare, & in eorum qui non crederant, cordibus inserere gaudet. Imponitur autem arca plaufro novo, ut novi Testamenti gratia renovatis in baptismo mentibus infundatur, novumque vinum novis utribus conservandum mandetur. Erat quidem prius arca in domo Aminadab, qui erat in Gabaa, quia eadem quæ nunc prædicatur Ecclesiæ fides, & ante incarnationis Dominicæ tempore florebat, in his qui Patriarcharum Prophetarumque sunt devotionem secuti. Aminadab enim qui interpretatur pater meus spontaneus, vel Abraham patrem fidei, vel Moysem legislatorem significat: qui uterque in Gabaa custodit arcam, quia sublimi virtutis exemplo credentium pectora munit. Unde & Gabaa collis interpretatur, qui locus est in civitate Cariathiarim. Elata ergo foris arca ludebat David, & omni: Israel coram Domino diversis Musicorum generibus, quia mox inchoante novæ gratiæ præconio, Dominus ad exhibendas Deo Patri laudes humilitatis omnes invitavit dicens: *Qui mihi ministrat, me sequatur*. Alii dando per spiritum sermonem sapientiæ, alii sermonem scientiæ, alii genera linguarum alii gratiam curationum, &c. Sed his arque humilissimi charitativum generibus progrediente arca, i.e. crescente Ecclesia primitiva ventum est ad arcam Nachor: id est, arcam præparatam, gentium videlicet Ecclesiam, fidei veritate consecrandam, de qua Joannes ait: *Et permundabit arcam suam*. Ubi sacerdos, qui arcam incautius quasi corrigendo tetigit, mox à Domino percussus occubuit: quia Judæorum populus dum gentibus invadebat, salutis se munere privavit, dum legem vult Evangelio miscere, utriusque sibi gratiam tollit. *Et tenuit eam, inquit, quoniam calcitraverant boves*. Boves quippe calcitrare, est prædicatores Evangelii liberius circa fidem agere, neque secundum consuetudinem Legis ingredi: sed Sabbata, neomenias, circumcisionem, victimasque spiritualiter interpretari. Quos velut errantes corrigere tentabant, qui descendentes de Juda docebant fratres, *Quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis salvi fieri*. Et de quibus Jacobus ad Paulum: *Vides, inquit, frater quot millia sunt in iuda, qui crediderunt, & omnes hi amulatores sunt legis*. Ob causam ergo sacerdotis occisi, David noluit divertere ad se arcam Domini in civitatem David, sed di: erit eam in domum Obed edom Gethai: quia respuentibus verbum Judæis, ne amplius audita & non suscepta prædicatio noceret, Apostoli ab eis ablati, & ad Gentes imbuendas sunt missi. Unde & locus aræ Nachon, quæ Gentium fidem Domini gratiæ præparatam demonstrat, percussio Oza nuncupatur, videlicet quia illorum delicto salus est gentibus. Obed Edom namque qui interpretatur serviens homo, ille est utriusque de quo Dominus ad Patrem: *Constitues (inquit) me in caput gentium, populus quem non novi, servit mihi*. Ubi & Judæorum abjectionem, quasi Oza mortem præmittens, ait: *Erriens me de contradiotionibus populi*. Nomen quoque urbis congruit; Gethæ enim interpretatur torcular, significans crucem, in qua vitis vera calcari & exprimi designata est. A qua cunctus gentium populus merito Getheus appellari potest, cum dicit: *Mibi autem abst gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi*. Tres autem menses quibus ibidem arca demoratur, fides,

spes & charitas sunt. Sicut enim diebus adimpletur mensis, ita singulæ virtutes suis quæque passibus ad perfectionem perveniunt. Hi menses quoque plenitudo gentium intret, non cessant. Tandem rediens David arcam inducit in civitatem David, quia Dominus & Enoch & Heliam prædicantibus convertit corda patrum in filios. Boves & arietes immolans, i.e. eos qui arcam Domini trituran, & ovium ejus ducatum gerant martyrii sanguine coronans, & ipse quoque suæ incarnationis & passionis exemplum eatenus Judæis non creditum palam manifestans. Hoc enim significat, quod & ipse David accinctus erat ephod lineo. Nam linum quod terra procreatur multiplici labore ad candorem veluti pervenit, veritatem humanæ carnis inter flagella triumphantis ostendit. Verum cunctis exultantibus & ad arcam cælestis introitum hymnos resonantibus, sola Michoi filia Saul arcam ducentibus, abest. Quin etiam è speculis David respicit humiliatum, quia credentibus in mundi fine Judæis, erunt nonnulli qui Christum professione, sed opere sequentur Antichristum. Quibus merito congruit, quod eadem Michol, quæ ob figurandam instabilitatem carnalium aqua omnis interpretatur, non uxor David, sed filia Saul appellatur: quia qui Christo fidentibus servant non illius regno coronandi, sed persecutorum ejus quos imitavere, sunt anathemate damnandi. Verum pravi succenseant, humilitatem Ecclesiæ contemnant, nihilominus arca Domini locum suum ingreditur. Ponitur in medio tabernaculi, quod tendebat ei David, i.e. fides Ecclesiæ prædicatur, proficit, inferitur cordibus hominum, quos Dominus ad vitam præordinaverat æternam. Offert David holocausta & pacifica coram Domino, fidem devotionemque Ecclesiæ commendat Patri Christi, qui est à dexteram Dei, qui & interpellat pro nobis. Qui in exemplum David fideles humiles que benedicens, salutis mysterium pasce alimentis. Partitur singulis collyridam panis unum, illius utique qui de cælo descendit, & dat vitam huic mundo. Et allaturam bubulæ carnis unam, illius scilicet vituli saginati, qui pro revertebat ad patrem filio juniore macatus, & igne passionis allatus est dicens: *Exaruit tanquam testa vitulus meus*. Et similia fixam oleo, carnem videlicet à peccati labe mundissimam, sed ob humanæ salutis uberitatem dilectionem crucis sanguine tollam. Et merito una panis collyrida, una carnis affatura datur, quia unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus & pater omnium. Aliter hæc munera fideles accipiunt, quando unus panis, unum corpus omnes sumus in Christo, & suæ carnis lasciviam singuli castigantes, ac servitio subijcientes, sancti Spiritus igne decoquunt, nec non & bonorum fructus operum oleo misericordie pinguis compactione ferretatiunt.

At contra filia Saul frustra cubiculum Regis ingressa, nullos concepti seminis fructus dat: quia qui verbum Dei auretenu percipiunt, absque boni operis prole diem perpetuæ mortis expectant.

QUÆSTIO IX.

De Angelis.

ANGELORUM natura, creatio & status qualis? Angeli ante creationem mundi creati sunt: & ante omnem creationem Angelorum diabolus est conditus, sicut scriptum est: *ipse est principium viarum Dei*. Unde & ad comparationem Angelorum archangelus appellatus est. Prius enim creatus extitit ordinis prælatione, non temporis quantitate. Primum habuisse Angelorum diabolus, ex qua fiducia cecidit, ita ut sine reparatione laberetur, cujus prælationis excellentiam Propheta his verbis annunciat: *Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non aequaverunt summum illum*. Omne lignum paradisi non est assimilatum illi, quomodo speciosior fecit eum Deus. Dilatæ conditio angeli à conditione hominis: homo enim ad similitudinem Dei conditus est, at-

change-

changelus verò qui lapsus est, signaculum Dei similitudinis appellatus est, testante Domino per Ezechielem: *In signaculum similitudinis plenus sapientia perfectus decore, in deliciis par adisi Dei iusti.* Quamvis enim subtilior est ejus natura, tanto plenius exiit ad similitudinem divinæ veritatis expressa. Prius de cælo cecidisse diabolum, quam homo conderetur. Nam mox ut factus est, in superbiam erupit, & præcipitatus de cælo est. Nam juxta veritatis testimonium ab initio mendax fuit, & in veritate non stetit: quia statim ut factus est, cecidit: fuit quidem in veritate conditus, sed non stando, confestim à veritate est lapsus. Uno superbia lapsu, dum Deo per tumorem se conferunt, & hoc cecidit & diabolus. Sed homo reversus ad penitentiam, dum se inferiorem esse cognoscit: diabolus verò non solum in hoc contentus quod se Deo æqualem existimans cecidit, in super etiam superiorem Deo se dicit, secundum Apostoli dicta qui ait de Antichristo: *Qui adversatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur.* Diabolus ideo jam non petit veniam, quia non compungitur ad penitentiam. Membra verò ejus sæpè per hypocritin deprecantur, quod tamen pro mala conscientia adipisci non merentur. Discat humana misera quod ea causa citius permovetur Deo præstare veniam, dum infirmo cõpatiur homini: quia ipse homo traxit ex parte inferiori infirmitatem peccandi, hoc est ex carne, qua exclusa anima detinetur. Apostata Angeli ideo veniam non habent, quia carnalis fragilitatis nulla infirmitate gravati sunt, ut peccarent: homines autem post peccatum idcirco revertuntur ad veniam, propter quod ex lutea materia pondus traxerunt infirmitatis, ideoque pro infirma carnis conditione, reditum patet hominis ad salutem: sicut & Psalmus dicit: *Ipse sit signum nostrum. Memento Domine quod terra sumus.* Et iterum: *Memorare, inquit, quæ sit nostra substantia.* Postquam apostata Angeli ceciderunt, reliqui perseverantia æternæ beatitudinis solidati sunt. Unde & post cæli creationem in principio reperitur: *Fiat firmamentum.* Et vocatum est firmamentum cælum, numerum ostendens, quod post Angelorum ruinam hi qui permanserunt, firmitatem meruerunt æternæ perseverantia & beatitudinis, quam minus acceperant post diaboli defectionem Angelorum sanctorum collatam sanctitatis perseverantiam & beatitudinem quam minus acceperant. Unde oportet cognosci, quod malorum iniquitas sanctorum serviat humilitati: quia unde mali corruunt, inde boni proficiunt. Bonorum Angelorum numerus qui post ruinam Angelorum malorum est, diminutus ex numero electorum omnium supplebitur, quia numerus soli Deo est cognitus. Inter Angelos distantia potestatum est, & pro gradu dignitate ministeria eisdem sunt distributa: aliusque alii præferuntur tam culmine potestatis, quam scientia virtutis. Subministrant igitur alii aliorum præceptis, atque obediunt iussis. Unde ad Prophetam Zachariam Angelus Angelum mittit, & quæcunque annunciare debeat, præcepit. Novem esse distinctiones vel ordines Angelorum, sacræ Scripturæ testantur. Id est, Angeli, Archangeli, throni, dominationes, virtutes, principatus, potestates, Cherubim & Seraphim. Horum ordinum numerum & Ezechiel Propheta describit sub totidem nominum lapidum: cum de primatu apostatæ Angeli loqueretur: *Omnis, inquit, lapis operimentum tuum: sardius, topazius, & iaspis, & chrysolithus, & onyx, & beryllus, & saphyrus, carbunculus & smaragdus.* Quo numero lapidum ipsi ordines designati sunt Angelorum, quos apostata Angelus ante lapsum quasi in vestimento ornamenti sui affixos habuit ad quorum se comparationem dum se clariorem cunctis aspexit, confestim intumuit, & cor suum ad superbiam elevavit, Angeli semper in Domino gaudent, non in se: malus verò inde diabolus, quia non quæ Dei sed quæ sua sunt, requisivit. Nulla autem major iniquitas, quam non in Deum, sed in se velle quempiam gloriarì: Angeli verò Dei cognoscunt omnia antequam in se fiant, & quia apud homines adhuc futura sunt, Angeli jam revelante Deo noverunt. Prævaricatorum Angeli & sanctitate amissa, non tamen amiserunt vivacem creaturæ angelicæ sensum. Triplici enim

modo præscientiæ acumine fient: id est, subtilitate naturæ, experientia temporum, revelatione superiorum potestatum, Quotiens Deus quocunque flagello huic mundo irascitur, ad ministerium vindictæ Angeli mittuntur, qui tamen divina potestate coercentur, ne tantum noceant, quantum cupiunt. Boni autem Angeli ad ministerium salutis humanæ deputati sunt, ut curas administrarent mundi, & regant omnia iussu Dei, testante Apostolo: *Nonne omnes, inquit, sunt administratorii spiritus, in ministerium missi propter eos qui hereditatem capunt salutis?* Angeli corpora in quibus hominibus apparent, in superno aere sumunt, solidamque speciem ex cælesti elemento inducunt, per quam humanis obrutibus manifestius demonstrantur. Singulæ gentes præpositos Angelos habere creduntur, quod ostenditur testimonio Angeli Danieli loquentis: *Ego, inquit, veni ut nuntiarem tibi, sed princeps regni Persarum resistit mihi.* Et post alia: *Non est qui me adjuvet, nisi Michael princeps vester.* Item omnes homines Angelos habere probantur, loquente Domino in Evangelio: *Amen dico vobis quia Angeli eorum semper vident faciem patris mei qui est in cælis.* Unde & Petrus in Actibus Apostolorum, cum pulsaret januam, dixerunt intus Apostoli, *Non est Petrus, sed Angelus ejus.* Si Deum Angeli contuentur & vident, cur Petrus Apostolus dicit: *in quem desiderant Angeli Dei conspiceret?* Item si tunc non contuentur nec vident, quomodo juxta sententiam Domini, Angeli eorum semper vident faciem patris mei qui in cælis est? sed bene utrunque est: nam veraciter credimus, quod Deum Angeli & vident, & videre desiderant: & habent, & habere festinant: & amant, & amare nituntur. Si enim sic videre desiderant, ut effectu desiderii non perfruantur, desiderium hoc necessitatem habet. Necessitas illa penalis non est, & beatis Angelis omnis pena longè est, quia nunquam simul & pena & beatitudo conveniunt. Rursum si eos dicimus Dei visione satiari, satietas fastidium habere solet: & scimus illos Dei visionem, quam & desiderant, fastidire non posse. Quid ergo est, nisi ut miro modo simul utrunque credamus, quia & desiderant & satiantur: sed desiderant sine labore, & satiantur sine fastidio. Ne enim sit in desiderio necessitas, desiderantes satiantur. Et iterum, ne sit in necessitate fastidium, satiari desiderant. Vident enim Angeli faciem patris per satietatem: sed quia satietas ista fastidium nescit, Angeli desiderant in eo prospicere semper. Ubi quæ in Scripturis sanctis pro Deo Angelus ponitur, non Pater, non Spiritus sanctus: sed pro incarnationis dispensatione solus filius intelligitur. Ante Domini incarnationis adventum, discordia inter Angelos & homines fuit: veniens autem Christus, pacem in se Angelis & hominibus fecit. Eodem quippe nato clamaverunt Angeli, *In terra pax hominibus bone voluntatis.* Per incarnationem igitur Christi, non solum Deo reconciliatus est homo, verum etiam pax inter Angelos & homines reformata est. Discordia igitur ante adventum Christi Angelorum & hominum fuisse per id maxime agnoscitur, quod salutari in veteri Testamento ab hominibus Angeli, despiciunt salutari ab eis. Quod in novo Testamento ab Joanne factum, non solum reverenter suscipit, verum & ne faciat interdicitur. Ab hoc homo in veteri Testamento despiciunt nec salutatur ab Angelo, eò quod homo adhuc nondum transisset in Deum. Suscipitur autem homo à Deo, & reverenter salutatur ab Angelo. Nam & Mariam Angelus legitur salutasse, & Joannem Angelum salutanti ab eodem Angelo dicitur: *Vide ne feceris, confervus enim tuus sum, & fratrum tuorum.* Per quod agnoscitur per incarnationem dominicam pacem hominibus fuisse & Angelis redditam.

QUÆSTIO X.

De delictis hominum & eorum pena.

SCIRE velim quomodo justum sit, ut culpa quæ cum sine perpetrata est, sine fine puniatur. Hoc rectè dicitur, si dilictus iudex non corda hominum, sed facta

penfaret. Iniqui enim ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt: nam voluissent utique, si potuissent sine fine vivere, ut potuissent sine fine peccare. Ostendunt enim, quia in peccato vivere semper cupiunt, qui nunquam desunt peccare dum vivunt. Ad magnam ergo iustitiam iudicantis pertinet, ut nunquam careant supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato, quod Deus pius sit, & non pascatur cruciatu miserorum: iustus autem, & ideo non sedetur in perpetuum ab impiorum ultione. Nullus iustus crudelitate pascitur, & delinquens servus a iusto Domino idcirco cadi præcipitur, ut à nequitia corrigatur. Ad hoc enim vapulat, ut emendari debeat. Igni autem gehennæ iniqui traditi, si ad correctionem nunquam veniunt, quo sine semper ardeant? Omnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur; quia autem iustus est, ab iniquorum ultione in perpetuum non sedatur. Sed iniqui omnes aeterno supplicio deputati, sua quidem iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid ardeant, scilicet ut iusti omnes, & in Deo videant gaudia, quæ percipiunt, & in illis respiciant supplicia, quæ evaserunt: quatenus in aeternum tanto magis divinæ gratiæ debitores se esse cognoscant, quanto in aeternum mala puniri conspiciunt, qui ejus adjutorio vicerunt.

QUÆSTIO XI.

De animarum usque ad restitutionem mansione.

VELIM scire, si nunc ante restitutionem corporum, in cælum recipi valeant animæ iustorum. Hoc namque de omnibus iustis fateri non possumus, neque de omnibus negare. Nam sunt quorundam animæ iustorum, quæ à cælesti regno quibusdam adhuc mansionibus differuntur iniquo dicationis damno. Quid per hoc aliud innuitur, nisi quod perfectæ iustitiæ aliquid munus habuerunt? Et tamen luce clarius constat, quia perfectorum iustorum animæ mox ut huius carnis claustrum exeunt, in cælestibus sedibus recipiuntur. Quod & ipsa per se veritas testatur dicens: *Ubi unque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ:* quia ubi ipse redemptor nostræ est corpore, illuc procul dubio colliguntur & animæ iustorum: & Paulus desiderat *dissolvi, & esse cum Christo.* Qui ergo Christum esse in cælis non dubitat, nec Pauli animam esse in cælo negat. Qui etiam de dissolutione sui corporis, atque habitatione patriæ cælestis dicit: *Scimus quia si terrestris domus nostra huius habitationis dissolvatur, quod adificationem habemus ex Deo, domum non manū factam, sed aeternam in cælis.* Si ergo nunc in cælo sunt animæ iustorum, quid est hoc quod in die iudicii pro iustitia sua retributionem percipiunt? Hoc in eis nimirum crescit in iudicio, quod nunc animarum sola, postmodum verò corporum beatitudine fruuntur, ut in ipsa quoque carne gaudeant, in qua dolores pro Domino, cruciatuque perulerunt. Pro hac quippe geminata eorum gloria scriptum est, *Iusti duplicia possidebunt.* Hinc etiam ante resurrectionis diem de Sanctorum animabus scriptum est: *Datæ sunt illis singulis stolæ albae, & dictum est illis, ut quiescerent tempus adhuc modicum, donec impleatur numerus conservorum & fratrum eorum.* Qui itaque nunc singulas acceperint, in iudicio binas stolas habituri sunt: quia modo animarum res tantum agitur, tunc autem animarum simul & corporum gloria lætabuntur.

QUÆSTIO XII.

Si boni bonos in regno cælesti, vel si mali malos in supplicio agnoscant.

NOSSE vellem, si boni bonos in regno, vel mali malos in supplicio agnoscant? Huius rei sententia in verbis est Dominicis, quam jam superius protulimus, luce clarius demonstrata. In quibus cum dictum esset: *Homo quidam erat, & induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie*

splendide: ita per totum usque dum dicit: *Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala.* Dives autem de seipso jam spem salutis non habens, ad promerendam suorum salutem convertitur, dicens: *Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domum patris mei, &c.* Quibus verbis declaratur aperte, quia & boni bonos, & mali malos agnoscant. Si igitur Abraham Lazarum minime recognosceret, nequaquam ad divitem positum in tormentis de transacta ejus contritione loqueretur dicens, *quid mala reciperes in vita tua:* quomodo etiam præsentem non posset agnoscere, qui etiam pro absentium memoria curavit orare? quia in re hoc quoque ostenditur, quia & boni malos, & mali cognoscunt bonos. Nam & dives ab Abraham cognoscitur cum dicitur, *Recordare quia recepisti bona in vita tua:* & electus Lazarus à reprobo divite est cognitus, quem mitti precatur ex nomine dicens: *Mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam.* In qua videlicet cognitione utriusque partis cumulus retributionis excrescit, & ut boni amplius gaudeant: quia secum eos lætari conspiciunt, quos amaverunt: & mali dum cum eis torquentur, quos in hoc mundo despecto Deo dilexerunt, eos non solum sua, sed etiam eorum pena consumat. Fit autem in electis quiddam mirabile, quia non solum eos cognoscunt, quos in hoc mundo noverunt, sed velut vivos ac cognitos recognoscunt bonos quos nunquam viderunt. Nam cum antiquos patres in illa aeterna hereditate viderint, eis incogniti per visionem non erunt. quos in opere semper noverunt. Quia enim illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciant, ubi scientem omnia vident? Nam quidam noster & vita venerabilis vir, religiosus, que valde & laudabilis, cum ante triennium moretetur, sicut religiosi alii qui præsentem fuerunt, testati sunt, in hora sui exitus, Jonam Prophetam, Ezechielem quoque & Danielem cœpi aspiciere. Quos dum venisse ad se diceret, & depreßis luminibus eis reverentia obsequium præberet, carne eductus est. Quia in re aperte datur intelligi, quæ etiam illa incorruptio vita notitia, si vir iste adhuc in carne positus corruptibilis, Prophetas sanctos, quos nimirum nunquam vidit, agnovit. Solet autem plerumque contingere, ut egressura anima eos etiam recognoscat, cum quibus per aequalitatem culpæ, vel etiam præmiorum in una eadem mansionem deputanda, quod multi eos in exitu vident, quos aut in regno aut in supplicio pares habebunt.

QUÆSTIO XIII.

De libero arbitrio.

DEUS hominem fecit perfectum, & talem scilicet quod posset & velle bonum, & non velle. Et hoc est liberum arbitrium, velle scilicet & nolle, & absolutum. Hoc est velle suum hominis per naturam, sicut dicitur in sapientia: *nostrum est velle.* Deo autem perficere, nostrum scilicet per naturam. Et Apostolus: *Velle quidem adjacet mihi per naturam.* Sed hoc velle, & hoc bonum depravit homo peccando, & quasi extinxit, non tamen omnino: quia semper remansit in eo aliqua scintilla boni: & quando Apostolus dixit, *Deus operatur velle:* sic non intelligimus, quod modo primum ponat in eo velle, sed voluntatem quæ in eo est per naturam depravatam & quasi extinctam suscitet & reviviscere faciat. Sic tacimus convenire ista duo, quod Scriptura dicit, *nostrum est velle:* & quod Apostolus, *Deus operatur velle cum libero arbitrio.* Deus vel etiam quod necessariò facit, fecit hominem talem, scilicet ut posset velle bonum, & non velle bonum, quia si talem fecisset ut nunquam posset nisi velle bonum, inconvertibilem fecisset eum. Inconvertibile autem nihil est nisi Deus, quia non potest nisi velle bonum. Deus autem quod generare quidem potest id quod est, facere autem non potest id quod est. Quod simile possumus de homine. Homo enim generare potest id quod est, facere autem non potest id quod est, licet possit imaginem suam in pariete pingere, vel in ligno formare. Quia igitur aliqua distantia esse debuit

inter

inter creatorem & creaturam, potuit Deus facere id quod non ipse erat, non id quod ipse erat: sicut hominem potentem velle bonum & non velle bonum, quod ipse Deus non est, non hominem, non potentem velle & non velle bonum, quod ipse est. Rationali creaturæ dedit Deus efficacem vim bonæ naturæ ad se cognoscendum, quæ bona vis naturæ ad se cognoscendum gratia vocari potest, de qua gentiles Romani multum præsumebant, attribuendo sibi quod tam bene crederant audita veritate Evangelii, non attendentes non eadem naturæ relicta sibi à Deo, nec in Angelo nec in homine erat sufficiens ad salutem, immò præcipitatem se usque ad turpissima vitia, quasi fuisset sufficiens tunc, nec Angelus nec homo indignusset Deo: quoniam uterque in semetipso habuisset sufficientiam, & ita quisque sibi foret Deus, quasi par vero Deo: nec esset unus Deus nec unus omnipotens, & ideo remansit sola omnimoda sufficientia, quæ angelica vel humana natura, nulla potest operari bona aliquando, etiam cum ipsius appositione potest relabi. Resp. Cur igitur apposuit Deus sibi, cum per eam non sit profectura, videlicet ipsa labens appositio sibi adiutorio recognoscat se inexcusabilem, & perseverans natura reddat Deo gratias de appositione gratiæ. Ergo bona natura rationalis creaturæ, cooperari quidem bonum appositio sibi gratia potest. Si verò relicta nihil operatur boni, immò præcipit se in malum, constat esse peccatum efficientem causam mortis: mortem autem necessarium effectum peccati Domino attestante, qui ait ad Adam, *Quocumque die comederis de vetito ligno, morte morieris*. Ergo qui moritur necessaria morte, impotens est per se resurgere: Christus autem qui caruit crimine, caruit mortis necessitate, ipso teste qui ait: *Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam*. Igitur mors Christi voluntaria fuit non necessaria, & ob hoc potuit per se resurgere, ut esset resurrectio communis resurrectionis illis qui mortui erant, vel sunt vel erunt, in Christo mortis necessitate.

Deus dicitur præcise cuncta quæ fiunt per vim naturæ, vel per vim libertatis: dicitur etiam scire ea quæ fiunt bona, futura esse bona per appositionem gratiæ. Dei igitur prædestinatio, est divini gratiæ appositio. Quapropter qui negat Christum esse prædestinatum, negat eum esse filium hominis, quia humana natura, quæ fuerat in lumbis Adæ, eius peccato obnoxia per appositionem gratiæ in ipsa unione verbi Dei, est immunis ab omni culpa, licet peccata peccati retinuerit, ut in resurrectione sua Christus eam destrueret, cuius destructio est nostrarum corruptionum destructio vel ablutio.

Omnes cogitationes malæ non semper instinctu diaboli excitantur, sed aliquando ex nostri arbitrii motu emerguntur: bonæ autem cogitationes semper à Deo fiunt. Sciendum est quod liberum arbitrium dicitur habuisse primus homo ante gustum pomi, post gustum verò servus effectus est peccati. Sed cum habuisset liberum arbitrium, videndum est quæ libertas illius arbitrii fuerit. Arbitrium certe liberum fuit, quando suæ potestatis extitit, ita ut nulla vi cogente, nec Dei nec diaboli quod vellet bonum seu malum faceret. Sed cum liberum esset hoc respectu, quod à nullo domino nulla vi, poterat ut vellet aliquid aut nollet, per se tamen debile erat, ita ut ex sua debilitate eadem pollet, si à diabolo non egent, sed persuadenti non contentiret. Sed stare ex sua virtute nullo modo pollet, & si vellet, perficeret per eundem Dei auxilium, si non Dei consilio credens ut vellet bonum. Cum ergo Adam liberam voluntatem haberet, & propriam habebat possibilitatem, sed alienam ut esset in homine quod iuste à Deo remuneraretur, libera scilicet voluntas, quæ Deo non coacta serviret, ut esset in Deo unde glorificaretur, cum hominem sua virtute roboraret. Quia igitur Adam liber erat & infirmus, postquam sibi uni est confusus, & ex libero arbitrio hosti consensit, & per fragilitatem suam cecidit, qui soli Domino confusus fuisset, Domino auxiliante nullatenus utique cecidisset. Sed cum post primi parentis lapsum totus orbis esset servus peccati, venit Dominus nos pristino restituens gradui, reddens arbi-

trium patris mei, liberum sicut prius à vi extranea, sed nova debilitate propria, ut nemo sit qui de se præsumat, sed in solo Deo semper confidat. Sed huic libero arbitrio videtur contrarium, quod Dominus ab æterno sanctis eius vitam æternam prædestinavit, & similiter causam vitæ æternæ meritum sanctis eius prædestinavit, reprobis autem mortem æternam: sed non mortis æternæ causam, quia nulli Deus peccata sua prædestinavit. Non est enim in Dei dispositione quomodo peccator peccet, sed tamen cum sciat eum peccaturum, mortem ei præordinat ut verus iudex. Si autem præordinat & prædestinat vitam bono, & mortem malo, videtur vim inferre libero arbitrio: quia cum prædestinatio sua falli non possit, necesse est ut malus sit, quem prædestinavit ad mortem: & bonus sit, quem prædestinavit ad vitam. Et si necesse est hunc esse bonum, & illum malum, perit ergo liberum arbitrium, quod necessitate cogitur. Quod si arbitrium non est liberum, sed cogitur necessitate, non est culpandus ille, qui veliit nolit peccat: neque laudandus, qui veliit nolit, bene agit; sed laus & culpa soli cogenti est impuranda. Cur ergo poena malis, gloria iustis? Non est itaque præmium, quod iusti remunerantur, sed sola Dei gratia: non est vindicta, quod iniusti puniuntur: sed iniuria, quod abfit. Prædestinatio enim Dei nulla vi cogit nos ad bonum vel ad malum, sed Deus apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio, ab æterno ea quæ sunt futura nobis in conspectu suo præsentia habuit, & quales nos aut ex nostra pravitate, aut ex iustitia sibi tales præsentavit, ut præsentem dijudicavit. Quæ enim sunt apud nos præterita vel futura, à conspectu Dei nunquam transeunt, sed semper præsentia sunt. Unde & Dominus in Evangelio dicit: *Calum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt*. Si autem verba quæ apud nos in momento transeunt, apud Deum sempermanent, quis dubitet quin in conspectu Dei sunt permanentia, quæ apud nos sunt transitoria? Si ergo in conspectu eius semper fuimus, & præsentia nos videt, quales aut ex ipso futuri essemus in bonum, aut non ex ipso, sed ex nobis futuri essemus in malum non inconveniens fecit: si enim diversa videns merita, diversa etiam nobis retribuet præmia. Pravitatem nostram ab æterno mala in conspectu Dei ex sua nequitia præsentavit, Deus illam ad mortem destinavit. Quid ergo? Coegit nos Deus ut mali sibi videremur ab æterno? Absit; Nam potius nos coegimus eum, ut nos malos videret. Verbi gratia, si video jacere aliquem, necesse est ut ille jaceat, quem jacere video, aut falsum est quod ego eum jacere video. Illa ergo necessitas à jacente est, aut à vidente? Utique non à vidente inferitur necessitas ut jaceat, sed ab ipso qui se deposuit ut jaceret. Deus igitur cui nihil est futurum aut præteritum, nos sibi præsentem semper malos esse videt, non ut iustus ille necessitatem inferret pravitatis, sed quia pravitas illa latere nequit præsentiam iudicis. Nunquid autem Petrus Deum negavit, quia Dominus dixit, *Tu me negabis*? Aut nunquid Judas tradidit, quia Dominus dixit, *Tu me trades*? Aut nunquid Lazarus mortuus est, quia dixit Deus, *Lazarus dormit*? Judas autem Judæos jam de traditione convenerat, solus Petrus cum de negatione audisset, se non negaturum, jurabat: sed tamen ex verbis Domini magis coactus est Petrus, ut faceret quod nolebat, quam Judas ut perficeret quod volebat. Sed impossibile erat scientem omnia nescire, quæ istis essent ventura. Sicut ergo prædestinatio ad mortem non cogit malos ut pereant, sic etiam prædestinatio ad vitam non cogit bonos ut salventur. Sed cum Dominus bonos ad vitam prædestinavit, ita eos prædestinavit, ut ipsa sua prædestinatio meritis & precibus nostris obtineatur. Nonne enim Dominus Abraham dixit, *In Isaac vocabitur tibi semen*. Sed licet in Isaac promississet Dominus fecunditatem seminis, tamen uxor illius Isaac fuit sterilis. *Oravit Isaac, & dedit Dominus conceptum Rebecce*. Si ergo promissit Deus fecunditatem, & dedit sterilitatem, Isaac autem oravit: quid aliud est, nisi quod oratio prædestinationem obtinuit? Unde colligi potest, quia ita Deus nobis bona sua promittit, ut tamen labore nostro

acquirantur. Quòd si volerimus ad laborem in omnibus
quæ bene agemus, nobis cooperabitur.

QUÆSTIO XIV.

De peccato originali.

QUÆRITUR quare propagatio peccati originalis, &
inchoitus mortis in mundum, ascribatur primo homi-
mini Adæ, & non mulieri vel serpenti: cum utique prius
peccaverint, serpens suggerendo, Eva consentiendo? Ad
quod dicitur, quoniam injuste à diabolo habemus hære-
ditatem peccati, cujus originis & naturæ nullam habemus
communione, ideoque ipsi suggestione vel imitatione
possemus esse similes, sed propagatione non fuimus con-
formes, Ab Eva verò matre nostra, ideo peccati suggestio-
nem non habemus, quia feminis nostri originem non à
matre, sed à patre accepimus: & ideo de cujus principali-
ter traducimur massa, de eo etiam originaliter traducatur
& culpa: & quia etiam Adam plus peccavit, quia Eva se-
ducta est, Adam verò non seductus nec deceptus, sed sci-
enter peccavit. Quæritur, quo pondere peccatum Adæ tā-
tum fuerit, ut non solum ipsum, sed & totum genus huma-
num perdere poterit? Ideo quia non peccavit necessitate
sed ignorantia vel fragilitate. Necessitate non, quia neque
violencia diaboli, nec indigentia cibi coactus est, ut po-
mum comederet, neque ignorantia: quia cum sapientissimi-
mus creatus esset, de eadem re præmonitus fuerat à Do-
mino: nec fragilitate, quia cum præsentem Deum adjuto-
rem haberet, sed de hoc eum interrogare, vel in eo confi-
dere voluisset, eadem nullo modo potuisset. quæritur, dum
Dominus redimendo omnia peccata nobis abstulerit, cur
pœnam peccati non abstulit, ita ut etiam in hac vita im-
passibiles essemus & immortales? Quod etiam cum sum-
ma ratione fecit. Si enim nos post suam redemptionem
immortales fecisset, omnes ad fidem convolarent, non
propter amorem Dei æternæ beatitudinis: sed propter id
solum, ut possent assequi immortalitatem hujus vitæ car-
nalis, & sic periret fructus fidei, quia non esset propter a-
morem Dei Passibilitatem verò reliquit, ne videretur no-
bis delectabile huic inhærere, sed potius festinaremus ad
illam quietem, quæ cum Domino est indeficiens. Quid e-
nim esset, si passibilitatem penitus abstulisset, & cum suis
tot & tantis tribulationibus ita diligeretur ut vix aliquis es-
set qui sic æternæ beatitudinis memor fuisset. Notandum,
si quis baptizans dicat, Baptizo te in Christo Jesu, & non
dicat, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, sicut
Dominus instituit, non est verus baptizans: & ideo viden-
dum est ne quis erret in verbis Apostoli, quibus dicit: *Nunc
baptizo in Christo Jesu: aliter intelligens quàm dictum sit.*

Ut ultra non serviamus peccato, hic quidam hæretici
asserere volebant, ut si peccator post baptismum ad pec-
catum rediret, nullo modo amplius ad poenitentiam reci-
peretur, eò quòd ad peccatum ultra redire non deberet
post baptismum: sed illud falsum est restante Domino: *Peccator
quæcunque hora ingemuerit, saluus erit.* Mors illi ultra
non dominabitur, id est, aliqua mortis compassio, ut flere
& flere, &c. Quod enim post resurrectionem comedit,
non fame illud fecit, sed quasi miraculum illud ad se de-
clarandum fecit. Similiter quando mortui peccatis sumus,
non ultra ad ea redire debemus, ita ut nobis dominantur.
Et notandum est, quòd non dicitur, Christus resurrexit: si-
cut dicitur, Resurrexit, quasi iterum habuit, Non enim Do-
minus aut ter surrexit, sed semel, & Christus jam non mori-
tur. Nam mortuus est tantum semel, non bis, quòd semel
morti sufficit: quia hoc quòd mortuus est, peccato, id est,
ad destructionem peccati: & quia peccatum destruxit, fa-
tis mors una sufficit. Verè enim non iterum moritur: nam
hoc quòd mortuus est, scilicet mortuus est peccato, id est,
ut destruat peccatum: illud est semel, non bis. Quasi dicat:
Hoc est semel, quòd ipse mortuus est, ut peccatum dele-
ret. Ergo illos destruit, qui dicunt Dominum ita in ære

mori pro diabolo, sicut mortuus est pro nobis in mundo.
Prima die qua Adam conditus fuit, verus exiit non æta-
te, sed congrua similitudine: quia sicut res quæ verus est,
deficit, & ad occasum trahit sic Adam qua hora peccavit,
ad occasum mortis quasi verus descendit, & similiter post
eum quilibet peccator. Sed Christo novus homo fuit, &
spirituali ratione, & licet homo factus, rex tamen erat &
Angelorum & hominum: & præterea alia generali ratio-
ne, quia sicut nova res crescit & roboratur, sic Christus de
virtute in virtutem crevit, testante Scriptura: *Jesus autem
proficiebat ætate & sapientia coram Deo & hominibus.*
Ad cujus imitationem novi esse debemus, conscendendo
de virtute in virtutem. Unus status Adæ fuit, quando ad-
huc in Paradiso ita conditus ut comederet & biberet, &
alia corporis officia expleret. Hunc sibi filius incarnatus
assumpsit. Secundus status fuit post lapsum & post exitum
de paradiso, quando mortis conditioni subjacuit, ex eo
accepit Dominus ut mori posset. Tunc ejus status fuit, non
quem habuit, sed quem habere debuit, si in obedientia
perstulisset, scilicet ut neque peccare potuisset, neque volu-
isset. Ita Christus neque peccare potuit neque voluit.
Dux sunt vocationes: una generalis, alia specialis. Gene-
ralis qua dicitur, Multi vocati: quia in fidem omnes gene-
raliter sumus vocati. Specialis qua dicitur, Pauci verò ele-
cti. Ubi notatur omnes generaliter ad vitam per fidem
vocatos, paucos verò electione bonorum meritorum vitæ
prædestinatos. Sciendum est, quia ante legem eadem fide
salvabantur patres, quæ & nos modò. Ergo quare Deus
circumcisionem superaddidit, si fides ad salutem tunc suf-
fecit? Ad hoc dicitur, quia Dominus noluit semper talia
invenit & statuit, quibus meritâ nostra ampliari possint.
Ut igitur Dominus noster Abraham majoribus meritis
sublimaret, ut circumcisionem observaret sicut Adam in
Paradiso terrene posito induxit obedientiam, ut postea
transferret eum eis meritis, vigelicer si obediens perman-
sisset, in celestem regiam. Aut voluit Dominus, ut sicut
Judæi dilabant à gentibus in fide, ita distarent in habitu
exteriori. Vel signum fuit exterior circumcisio interioris
circumcisionis. Iterum quæritur, si bona fuit circumcisio,
quare mutata sit, cum nullum bonum debeat mutari, &
hoc modo Deus mutabilis causatur: falsum est, quòd nul-
lum bonum debeat mutari: quia videmus & tempora &
ætates mutari, quæ tamen bona sunt. Iterum quæritur,
quare illud membrum circumcidatur, & non alia. Sed
hoc ideo fit, quia illud membrum pronius est ad pecca-
tum. Et quare omnia membra non circumciduntur, cum
omnia jugiter offendant? Profectò quia aut turpe esset, si
natus vel oculus circumcideretur, aut intolerabile. Ite-
rum quæritur, quare femina non circumcideretur. In
hoc mysterium consideratur, quoniam vir in designatione
rationalitatis, quæ semper purior esse potest quam sensua-
litas, quæ ratione comprimari debet, & regi ut mulier à vi-
ro. Verbi gratia, oculus nunquam cavere potest, quin illi-
cita videat, & sic ceteri sensus exteriores.

Notandum est, quare dicat Apostolus: *Per unum hominem
mors introivit in mundum:* cum potius diabolo persuadente,
Eva conientiente, Adam sciente intraverit. Sed diabolo
non imputatur, quia à diabolo nullam originem in pro-
pagatione accepit homo. Quæ iterum non ascribitur, quia
vir non à muliere sed mulier à viro est, & ipsa post recep-
tum virili semine suum secundario adjicit: sicut videmus
quod terra primum semen recipit, deinde suos humores
administret, & pullulare facit. Soli ergo viro culpa impo-
nitur, quia & sciens & videns peccavit, & maluit ad ho-
ram uxorem suam non offendere, quàm in Dei obedien-
tia perseverare.

Quæritur, quare puerò adhuc in utero matris originale
peccatum imputetur, & quare de baptizato baptizatus
non nascatur? Ad hoc dicitur, quia de corrupto non nisi
corruptum nasci potuit. Et iterum: Homo quantum in se
est, mundatur in baptismo, sed quia sine concupiscentia
procreare non potest, imputatur & illius proli. Sicut terra
purgatum semen à paleis suscipit, & tamen absque paleis
non ipsum exurgit. Sed quare animæ originale peccatum

impu-

imputatur, cum nova & munda à Deo procreatur? Sanè quia ipsa corpori in eadem persona unitur, & ab ea hæc consuetudine & unione corrumpitur. Verbi gratia, ut si quis bonum semen in terram mittat, & postea non fructum bonum terræ commixtione, sed zizania referat. Sed quare melior pars, scilicet anima in puriorem partem, scilicet corpus non trahit, & suam non convertit? Hoc divino iudicio relinquendum est. Quæritur, quandoquidem Dominus abstulit originale peccatum, quare etiam penam ejusdem peccati non abstulit? Quo contra dicitur, quod in hoc misericorditer Dominus consuluit, quod mori possumus: quia ad cælum ascendere non possumus, nisi aliquibus mentis, sicut nec Adam in Paradiso positus potuit. Voluit igitur Dominus omni nos necessitate compellere ut illic tenderemus, quo sublato timore mortis nemo proficeret. Cum modo tot instantibus periculis, tot mundi tribulationibus & molestiis pauci admodum coacti ad vitam æternam perveniant, & revera fieret homo incorrigibilis sicut diabolus sine formidine.

QUÆSTIO XV.

De Redemptione humana.

PRIMA quæstio est, quare Dominus hominem solo verbo non redemit? Quod sic solvitur. Si solo verbo hominem salvum esse præcepisset, diabolus conqueri posset eum magis ultimum dominicæ potestate, quam iustitiæ æquitate. Secunda, quo jure æquitas hoc fecerit? Responso, quia diabolus dominicum hominem, naturam non culpam hominis habentem, in hoc quod vincit reddidit: quomodo sanè Christum in quo peccati jus non habuit, crucifixit: & ideo merito & jure gentium amittit hoc quod maligna fraude possidebat. Tertia, quare ista tribulatio redemptio vocetur. Quæ consequenter solvitur, quia sicut Esau edulio lentis primogenita sua vendidit, ita Adam dum pomum gustare præsumperit, se in servum diabolo subjugavit, quem Dominus Jesus pari pari referens, limi potu inebriavit, quo ille lethifer protoplastam mortificavit. Sicut enim ille gustu pomi Adam mortem potavit, ita Dominus quoddam dulce poculum ei propinavit, quando eum concessit oblectari contumeliis multis, quas sibi ingerit. Quarta, cur neque per Angelum, neque per hominem salvatio fieri potuit? Responso. Per hominem fieri ideo non potuit, quia impossibile erat ut perditus perditum redimeret, vincit vincit liberaret. Per Angelum verò non potuit, quia & si salutem daret, divinitatem minimè conferret, quam ex sese non habebat. Quinta, cur angelicam naturam ad redemptionem hominis non assumpserit? Responso, quia iterum diabolus conquereretur, quod sua pugna non rectè cum Domino comparata fuisset, quod quasi gladium contra tenentem baculum attulisset. Sexta, quæritur quare tam diu distulit? Quod ita solvitur. Novum quod & inauditum atque mirabile Dominus facturus erat, quod multis testibus prius erat promittendum & firmandum: quia si subito accidisset, nullus fidem tantæ rei habuisset, cum tantis & tam certis iudiciis pauci admodum inventi sunt, qui Christo venienti fidem præbuerint. Porro si ante datam legem Dominus salvare mundum venisset, posset aliquis dicere, quia superfluum esset ejus adventus, cum aliqua præcepta dedisset, ortuisset, quæ salutem contulissent. Voluit ergo Dominus nos omnia prius experiri, ut probatum esset nos nulla alia via salvos fieri posse, nisi per eum, & ejus tantum gratia omnia ascriberentur. Septima, quare diabolum non redemit sicut hominem? Responso. Idcirco profectò, quoniam cum esset in amplissimis & perferatissimis delictis Domini sui, nullo inspirante nec persuadente, sed proprio vitio elatus corruerat: homo verò alieno instinctu, scilicet diabolo persuadente deceptus erravit.

Quatuordecim epistolas scripsit Apostolus, ipso suo numero ostendens eas concordare decalogo legis, & quatuor

Evangelii, à quorum fide & veritate in nullo discrepabant. Sed videntur superflue addita post Evangelia, cum in eis perfecta sit fidei doctrina, virtutum instructio, vitiorum correctio. Sunt tamen necessaria post Evangelium epistolæ, quia & si de omnibus in eis scriptum sit, quod tamen summotenus ibi dictum est, hic plenariè & sufficienter perdoceatur: & suborientibus etiam novis vitiis in Ecclesia, quasi novæ causæ novæque adveniendi erant præcepta, quæ & ab Evangelii profuere, & tamen quadam sua novitate & necessitate non superfluerent, in quo innititur Apostolus auctoritate Prophetarum, quod post datam legem Moyse contra rediviva vitia inspirante Domino & jubente spiritualement dederunt correctionem. Cum enim Dominus in Evangelio hortans nos ad humilitatem, ne quis invitatus ad nuptias Ecclesiæ, discumberet in primo loco, superbix admoneret, ostendens quod ne quis se aliis præferret, & ne quis se de suis meritis lactaret.

Per legem cognovi peccatum esse vitandum, peccatum, id est, diabolus, qui me peccare fecit, operatus est in me concupiscentiam, & hoc per mandatum legis, non necessitate peccandi accepta in lege, sed occasione hoc modo: quia ante legem quod quasi sopitus erat diabolus, non curans ut illos ad mortem cogeret, quos ad ipsam sponta neos ire videbat: sed cum videbat dari legem, quæ viam peccati contradiceret, cognovit quod eos aut penitus amitteret, aut eos ire ad vitam mortis, quæ interdiceretur, cogeret. Et tali modo ad bonum legis quæ expergefactus est, eniti & laborare plus cepit, ut eos cogeret in vitos ire, quo prius ibant spontanei, & sic à lege accepta occasione cepit eos infligare ut peccarent. Illi autem non in Deo confidentes, sed in se resistere non potuerunt, & ideo occasione legis plus peccaverunt: quia & inobedientes Deo fuerunt, & majora peccata fecerunt. Sicut si hostis in hostem debilem iurgeret, in eum non omnes vires exerceret, sed si eum præmuniri & roborari videret, fortior adversus eum occasione illa insurgeret, quia tunc aut vinceretur, aut vinceret. Occasionem non rectam causam vocare solemus, quam habet adversus nos, quando nos ad bona tendere conpicit.

Notandum est, quod Apostolus triplicem legem negavit: legem carnis, quæ est peccati: legem Moyse, legem mentis, quæ etiam lex est spiritus. Dixit quod in Christo Jesus sunt liberati à morte, & verè sunt liberati in Christo à causa. Nam pater filium suum non carne peccati, sed in similitudine carnis peccati, damnavit peccatum nostrum de peccato, id est, de filio suo, qui sunt peccatum, i.e. hostia pro peccato. Deus Pater dicitur mittere filium improprie, quia non mittit ut à se localiter removeat, qui secum est ubique præsens, sed tamen quadam similitudine mittere dicitur: quia sicut eum quem nos mittimus, a nobis separamus, sic pater filium misit, quando eum in assumptione carnis à se aliquantulum separavit: quia licet Pater & Filius & Spiritus sanctus in conceptione beatæ virginis Mariæ sint cooperati, sola tantum persona filii carnem assumpsit. Sicque quasi à se videtur mittere, quia cum filio non assumpsit carnem de virgine. Videndum est, quod filius nullus est non ad virginem, sed similitudinem virginis: & non carnis simpliciter, sed carnis peccati. Si enim diceret Christum imaginem carnis habere, jam videretur illi hæretico confentire, qui Christum asserbat imaginarium & phantasticum corpus habuisse. Ut ille qui dicit: *Si virgo peperit, phantasma fuit*. Ideo dicendus est Christus nullus tulle, non imagine, sed similitudine carnis, non carnis simpliciter, sed carnis peccatrici, quia Christus non simile carnem, sed veram & verum corpus habuit: quæ caro cum sine peccato esset mundissima, pura, vera, similis tamen nostræ peccatrici carni in passibilitate & mortalitate: sicque nostram habuit carnem non peccati, sed similem carnem peccatrici. Si pater mittens filium suum in similitudine carnis peccati de peccato, id est, de filio qui erat hostia pro peccato, ut dictum est, damnavit peccatum, quod erat suum in nostra carne damnavit: dico peccatum originale & actuale: enitus in morte filii destruendo, & fomitem peccati qui in carne remansit, unde oritur debilitando, ita

ut car-

ut carnalis titillatio non ultra ita ut solebat, impugnare fideles, si in Domino confidant, passionis ejus memores. Sciendum est, quod licet inuatur Judæos seruile ex timore, non tamen hoc de veris Judæis intelligendum est, qui certe sancti viri qui fuerunt nostræ fidei, & nostri testamenti, sicut nos modo sub gratia, sic ipsi ex dilectione seruerunt, sed propter falsos Judæos.

Videndum est autem quomodo falsi Judæi datus sit Spiritus sanctus, ut per ipsum spiritum seruirent Deo, & non in timore: quia ubicunque datur Spiritus sanctus, potius amorem generat, quam timorem. Ad quod dicitur, quia in hoc quod bene egerunt, opificem spiritum habuerunt: in hoc autem quod ex solo timore fecerunt, non a spiritu, sed a se ipsis habuerunt. Quare Spiritus sanctus fuit quidem opifex bonæ seruitutis, & non pravi timoris: sicut spiritus dabat seruitutem, seruitus verò prodebat per timorem, quia nullum præmium promere, ut ab eis qui aliquid suo timore operatur: sicque nos accepimus spiritum seruitutis, non qui sit in timore, sed in amore. Quare Spiritus magis perfectus datus est in nobis quam in illis: quia facit nos adoptivos filios, & verè sumus filii, à causa. Nam ipse spiritus reddit multipliciter, id est, multis signis dat testimonium spiritui nostro, quod sumus filii Dei: quia seruimus Deo amore filiali, non timore serui. Spiritus noster facit se filium Dei, cum ipsi Deo ex amore seruit, quod scilicet eum esse filium testatur & approbat Spiritus sanctus, quod non refugit ab eo, sed potius cooperatur ei ad omnia de die in diem, ad maiora eum provehens: quod non faceret, si spiritus noster in timore seruiret. Semel immolatus est Christus in se ipso, & tamen in sacramento non solum per omnes paschæ solennitates, sed omni die populis immolatur. Hæc utique mentitus est, qui interrogatus, respondet immolari. Inuitavit Dominus seruos, & comparavit illis cibum se ipsum. Quis audeat manducare Dominum suum? Et tamen ait: *Qui manducat me, viuet propter me.* Quando Christus manducatur, vita manducatur: nec occiditur ut manducetur, sed mortuos vivificat: quando manducatur reficit, sed non deficit. Non ergo timeamus fratres, manducare illum panem, ne forte inanus illum, & postea qui manducemus, non inueniamus. Manducetur Christus, vivit manducatus: quia resurrexit occisus, nec quando manducemus, partes de illo facimus. Et quia in sacramento sic fit, & nouunt fideles quemadmodum manducant carnem Christi. Unusquisque accipit partem suam, unde ipsa gratia partes vocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus in celo, manet integer totus in corde tuo. Totus erat apud patrem, quando venit in Virginem: implevit illam, nec recessit ab illo. Venit in carne, ut homines illum manducarent: & mansit apud patrem, ut Angelos pasceret. quid enim sciatis fratres, & quod scitis & quod nescitis scire debetis, quando Christus factus est homo, panem Angelorum manducavit homo. Unde, quomodo, qua via, quibus meritis, qua dignitate panem Angelorum manducavit homo, nisi creator Angelorum fieret homo?

Sed Fides iustificat, sicut scriptum est: *Iustus autem ex fide vivit*, tunc originalia & actualia peccata per eam remittuntur, in super etiam augentur merita. Unde merito queritur, cur providentiæ divinæ placuit superinducere circumcisionem, aut superinducta quid proficit? Responso. misericordia Dei nos semper de virtute in virtutem ascendere cupit, & nihil magis quam profectum nostrum desiderat. Sicut ergo primo homini legem posuit, qua servata ad honorem impassibilitatis atque immortalitatis perveniret: sic & Abraham & posteris ejus dedit circumcisionis præceptum, quo completo, ingens obedientiæ illorum accresceret meritum. Vel per carnalem circumcisionem designabatur spiritualis, quæ est cordis munditia, & vitiorum mentis amputatio, ut sicut à cæteris gentibus distabat in interiori homine, sic quoque exteriori homine discernere per circumcisionem. Voluit etiam eos Dominus hoc signum in corpore suo portare, & quasi sub oculis habere, ut ejus significationem frequenti meditatione attenderent, etiam fidei operibus studerent.

Rursus queritur, si sancta atque utilis erat circumcisio, cur debuit mutari, atque pro ea suscipi baptismus? Ad quod dicitur. Postquam propter charitatem suam, qua dilexit nos, misit Deus filium suum, ut homo fieret, & hominibus appareret, tunc dona gratiæ ejus profluere nobis magis cæperunt, scilicet robustior & major innocentia, copiosior justitia. Unde pro circumcisione baptismus lavacri salutatis institutus est, ut ablutione exterioris hominis decor splendidior interioris demonstraretur. & signanter elementum aqua huic sacramento quæsitum est, quæ rebus sordidis candorem reducit, quæ sitientem reficit, quæ terram irrigat, & fertilem facit, & ignem extinguit. Significat enim gratiam spirituales, animam emundantem, & intus reficientem, & fomitem peccati extinguentem, & profectum virtutum ipsi animæ largientem.

Queritur, quo jure aequitatis eum liberavit. Ad quod dicitur: Filius quidem Dei homo factus est, generis humani assumpta de Virgine matre natura sine culpa, quam scilicet providentiam non tenerent peccata. Videt autem eum improbus hostis vagientem, lachrymantem, & cætera facientem, quæ humana exigunt natura: unde non credens eum non ibi obnoxium, neque transgressionis exortem, quem tot documentis didicit esse mortalem. Inuit, intulit contumelias, multiplicavit injurias, & dum manum innocentem mittit, & chirographum quo innitebatur, excidit ab illo iniquitatis exigens penam, in quo nullam reperit culpam. Solutum est ergo nostræ damnationis atque concupisitionis vinculum, atque improbus hostis di plus querit, suum perdidit: quoniam hæc lex iustissima est, ut qui alienis incumbat, propria amittat.

Queritur, cur solis masculis imposita sit circumcisio, cum modo videamus utrumque sexum ad baptismi gratiam convolare? Ad quod dicitur: Quia occulte mysterium significationis in se continebat. Nam mulieris nomine sensualitas, viri autem nomine rationalitas designatur. sicut ait Apostolus: *Caput mulieris vir, viri autem spiritus rationalis, qui animalem affectionem tanquam conjugium regit.* Ut ergo ignaret hanc animalitatem, à vitiiis penitus immunem esse non posse, neque per sui munditiam viro suo, i.e. spiritui æquari, idcirco masculis circumcisio inuncta est, mulieribus autem non. In baptismo autem hujusmodi non attenditur significatio, sed quia utrique indifferenter peccata per gratiam remittuntur, indifferenter ab utroque ad baptismi gratiam convolatur.

Queritur, cur hæc tribulatio redemptio vocetur? Ad quod dicitur: Sicut Esau edulio lentis primogenita sua vendidit, ita miser protoplastus dulcedine pomi quam gustavit sese sub peccato & diaboli servitio mancipavit. Dominus autem pro dulcedine veritatis qua miser homo venditus est, dulcedinem quoque injuriandi & colaphizandi se ad ultimum crucifigendi, diabolo propinavit, cuncta humiliter patiens, quæ in eum facere voluerunt. Sicque & veritatis dulcedine diabolus fallaciter eum emittit, & veritatis dulcedine sibi Dominus redemit.

Iterum queritur, quid causæ fuerit, quod ad celebrandam hanc redemptionem humanam naturam assumpsit, & non potius digniorem angelicam naturam. sicut ait Apostolus: Nunquam enim angelos apprehendit, sed semen Abraham semel apprehendit. Ad quod dicitur. Idoneum ac dignum erat, ut per quam peccatum admiseramus, per illam etiam redimeretur, & forsitan posset diabolus murmurare se injustè amittere originale humani generis servitutem, nisi de eo quod subiecerat vinceretur. Præterea & filius Dei, sicut nisi Deus esset, non ferret remedium: ita nisi verus homo esset, non daret exemplum.

Id etiam queritur, cur tam diu distulit adventum suum, & redemptionem istam? Quod sic solvitur. Novum quiddam atque mirabile erat futurum, & ideo per multam seriem temporum prædicandum. Nam si subito atque omnibus incognitum evenisset, nullus quod credere potuisset, cum etiam post tot revelationes, tot signa, tot prædicamenta, tantam temporis moram, vix aliquos invenerit fidem præbentes. Aliter etiam solvitur, quod retro invenies.

Quæ-

Quæritur, cum à muliere initium peccati, & ante mulierem à diabolo: unde dicitur in Evangelio, Quia ille homicida erat ab initio, & diabolus persuadendo, & mulier consentiendo, & viro persuadendo prius peccaverit: Apostolus de peccato loquens, quod per successione posteritatis ac sobolis propagationem in omnes transferat, cur non serpenti illud ascribitur vel diabolo? Responsio, quod ex eo nulla penitus humana generatio Mulieri iterum non ascribitur, non ex muliere, sed ex viro posteritas nominatur; Dignior enim sexus est, sicut alibi dicit Apostolus: Non vir ex muliere, sed mulier ex viro est. Viro igitur ascribitur, quia principaliter ex virili semine fit procreatio, quæ originali corrumpitur peccato, & secundario ex muliebri. Verbi gratia, sicut ex grano semen principaliter procedit, & ex humore terræ secundario accrescit. Ex materia corrupta nihil integrum aut corruptum potest nasci, iuxta illud sancti Job: *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine?* Si quis altius perquirat, cur peior pars adversus meliorem prævaluit. Hoc Dei iudicio relinquendum est, id tantum veraciter protestamur, quod nisi anima simul & corpus hominis originali peccato subjacerent, non inde utrumque liberandum esset, non utrumque filius Dei verus & homo sibi personaliter assumptisset.

Rursus consequenter requiritur, si per baptismum hominibus peccatum originale remittitur, quid obstat, ut pena ejusdem peccati non protinus absolvatur, neque timeat amplius mortem, siue alicui passioni subiaceat. Ad quod dicitur, Etiam in hoc providit nobis pius & misericors Dominus in cælo siquidem nobis regnum & vitam meliorem, quam in hoc mundo esse potuerit, & jucundiorum præparavit. Sed ad eam quæ animam intendit, sciens se in hoc mundo perpetuo sine passione aliqua victurum, cum etiam timor mortis & caro nostra tota plena est miseris: mundus quoque penè suis contritionibus deletus vix nos mittat ad Deum? Voluit igitur hæc vitam nobis amarefcere, ut dulcescere amplius illa potuisset. hinc post transgressionem protoplasti à Domino dictum est: *Videte ne sumat de ligno vite, & vivat in æternum.* Præputium est illa pellicula, quam præputiabant Judæi: quam quia retinebant gentiles, non præputiati, sed præputium, i.e. ipsa immundicia opprobrium habebant à Judæis. Hanc pelliculam, quæ scdes est libidinis, Deus Abraham ut recideret injunxit: ut ipse & alii per voluptuosam partem separatam à corpore, intelligerent recidi omnes voluptates à mente; dignumque erat ut in eo membro magis originale peccatum puniretur, à quo etiam propagabatur. Ideo autem vir & non mulier est circumcisus, ut cum sint duo status animæ, virilis & muliebri, quos Apostolus in sequenti carnem & spiritum vocat. Unde & Dominus in Evangelio: *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Ostenditur à carne fomitem peccati non esse ablatum iustis ad probationem, à spiritu verò per gratiam ablatum esse, & consensum delectationis, & contagium ejusdem ad renunciandum. Unde Apostolus cum repugnantiam fomitis in membris carnis & voluntatis bonæ in spiritu perpexit, exclamavit: *Quis me liberabit à corpore mortis hujus, cum per me contra hæc sim debilis?* Et subdit: *Gratia Dei per Dominum nostrum Iesum Christum: ut ostenderet se & de sua virtute deficere, & de divina præsumere.* Et tamen mulier licet non sit circumcisiva solenniis, hostiis & oblationibus, ab originali peccato purgata est. In membro autem illo magis amputatio peccati ostendi debuit, quia præ cæteris omnibus magis peccato obnoxium tam propagatione originali in filios, quam perpetrato actuali in se ipso: ut quod & Adam prima die texit omnibus filiis ad concisionem, hoc Deus circumcidi fecit octava die nativitatis cujusque ad remissionem, ut qui in initio seculi peccato sunt infecti, & in hac vita magis punirentur à lege in membris originis & voluptatis, & in octava ætate finis seculi post diem iudicii scoriari signarentur ab omni contagione peccati.

Quæritur etiam, cur circumcisio in viro & non in muliere, vel in virili & non in cæteris membris completa sit? Responsio. In viro tantum, & non in muliere ideo: quia mulier statim post peccatum duplicem sententiam acce-

pit. Unam cum viro mortalitatis & passibilitatis pro transgressionem: alteram in eodem originali membro propagationis, ut sola pareret in dolore filios suos pro serpentis inobedientia, & viri deceptione. Ideoque dignum erat, ut similiter vir qui scienter & plus peccaverat, duplicem sententiam reciperet: unam mortalitatis pro transgressionem, alteram circumcissionis in originali membro pro consensu hostis & uxoris suæ. In virili autem & non in cæteris membris completa est circumcisio, tum quia nimis crudele & intolerabile esset in omnibus membris circumcidi: tum ut ostenderet, quia extrinsecus non erat plenaria circumcissio mentis, quia circumcisio peccatum originale in originali membro puniret, temporali que sua poena penam æternam præveniens, ut culpam auferret, sicut & lex cætera membra: quia per gratiam remittere non poterat vindicando auferbat, sicut dentem pro dente, oculum pro oculo, & nec profectum virtutum, nec actualium delictorum remissionem, nec gratiam adiutricem dabat: sed qui apud inultum transire non posse noverat, qui ut plenius & dulcius faceret in suo baptisinate sine omni poena, sola & plena gratia aqua generationis totum hominem ablui præcepit, ut in omni parte sua totus interior homo ab omni peccato suo tam originali quam actuali mundari, & insuper in novum splendorem virtutum reformari gratis, & candidari videretur. In quo tanto mysterio suo complendo, idoneum eligere curavit elementum, scilicet ut non vinum & oleum vel quemlibet liquorem pretiosum. Quæ cum nusquam sit venalis, sed omnibus gentibus gratuita, non ideo vilitatem irrogarent tanto sacramento: quia non est pretiosa, sed ex hoc quia non est venalis, æquè tam pauperibus quam divitibus idoneam se exhiberet, & ideo gratuitam Dei gratiam ostenderet, quia est gratuita: eandem necessariam, quia & ipsa omnibus est necessaria, cuius & interiorum efficaciam exprimeret sua exteriori.

Sicut enim aqua non solum præ omnibus liquoribus sordes abluit, sed & candorem reducit: sic gratia baptisimi non solum sordes omnium abluit vitiorum, sed incendia extinguens libidinum, candorem reducit omnium virtutum. Unde & baptisimus post circumcissionem iure est superpolitus, ut quia lex in iusticiis carnis perfectum non potuit facere ferventem, gratia perfectum faceret & obtervaret. Quæ etiam aqua quia germinare facit terram, bonorum operum fecunditatem denunciat, & quot usus habet, tot sua mysteria significat.

Si, ut quidam opponunt, angelica natura incarnaretur, cum utique & Angelus & homo in natura sua habeant peccare, facillimè caderet nostræ fragilitati unita, cum utranque naturam per se constat peccasse, sicut constat humanam naturam nullo modo sine peccato esse posse, nisi subveniret ei divinitas.

Quæritur, quare Dominus discipulis suis non ante, sed post cenam corpus & sanguinem suum tradidit, cum nullus nisi jejunos illud Dominicum corpus & sanguinem præsumat accipere? Ad quod dicitur. Quia non debuit novum incipere testamentum, nisi prius finito veteri testamento: idque ostenditur ubi dicit: *Desiderio desideravi pascha manducare vobiscum, antequam patiar.* Et item: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexit vos Dominus Deus.*

Tribus modis diabolus hominem percutit, videlicet in fronte, in latere, in tergo. In fronte, cum volenti alicui aliquid bonum opus incipere, in ipsa intentione suggerit aliquam extollentiam, dum putat se bene facturum, ac deinde gloriatur interius. In latere, ut dum agit, mente exaltatur. In tergo quoque, cum priusquam actum fuerit, videns sese recognoscens, tandem confessionem in ultimis facit.

Venerabilis Bedæ presbyteri Variarum Quæstionum finis.